

ชีวิตและงาน

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

๑.๕ การสืบทอดและถ่ายทอดศิลปะการ

แสดงหนังตะลุง

หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล ได้สืบทอดศิลปะการแสดงหนังตะลุงมาจากศิลปินหนังตะลุงรุ่นครูหลายคนะทั้งที่เป็น "ศิษย์ครอบครัว" และ "ครูพักลักจำ"

ครูหนึ่งคนสำคัญ ที่หนังเค้าน้อย สมัยเป็นศิษย์ชนิด "ศิษย์ครอบครัว" นอกจากหนังสี่มุม ผู้เป็นบิดาแล้ว ยังมีหนังใหม่ และหนังเกลื่อน เป็นต้น ส่วนครูหนังประเภท "ครูพักลักจำ" ของหนังเค้าน้อย มีหลายคนะ เช่น หนังจันทร์แก้ว หนังจูเลี่ยม หนังประทีนหนังแคล้วเสียงทอง หนังศรีพัฒน์ และหนังข้าพันวาว เป็นต้น

เมื่อเห็นว่าตนเองมีทักษะในการแสดงหนังตะลุงจนเป็นที่นิยมชมชอบของนักเลงดูหนังตะลุง โดยทั่วไปอย่างกว้างขวางแล้ว จึงรับเป็นผู้ถ่ายทอดศิลปะการแสดงหนังตะลุงให้แก่ผู้สนใจ รับไว้เป็นศิษย์ทั้งที่มาอาสาสมัครพักอาศัย ไปไหนไปกันอยู่กันไปฝึกหัดกันไป ที่บ้านของหนังเค้าน้อย จนเห็นว่า ศิลปะวิทยาการการแสดงหนังตะลุงพอไปได้แล้ว จึงอำลาไปออกโรงแสดงหนังตะลุงต่อไป และพวกเขาขอรับการฝึกหัดเป็นบางช่วงเวลาไปๆ มาๆ จนสามารถจะออกโรงแสดงหนังตะลุงได้

หนังเค้าน้อย

วิมล คำศรี

หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล ได้ถ่ายทอดศิลปะวิทยาการการแสดงหนังตะลุงทั้งสองลักษณะดังกล่าวให้แก่ศิลปินหนังตะลุงหลายคนะ เช่น หนังสามภคหนังวีระ หนังจรรยาน้อย หนังเสถียร หนังเลือน้อยหนังสวัสดิ์ หนังกิม หนังอนันต์ หนังประจวบหนังเอียดน้อย หนังอาจารย์วันชัย หนังอาจารย์สมโชคหนังอาจารย์โชคดี และหนังอาจารย์ประทีป เป็นต้น

ปัจจุบันแม้ว่า หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล จะเลิกแสดงหนังตะลุง เพราะมีปัญหาเรื่องสุขภาพ คือ "หลอดลมอักเสบ" ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีศิลปินหนัง

ตะลุงไปขอความรู้ ขอคำแนะนำเรื่อง ศิลปะการแสดง
หนังตะลุงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการเชิดรูปเล่นเงา
การเจรจา การร่าเริง และมุขตลกที่ไม่ใช่เป็นเรื่อง
หยาบโหลน จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังเค้าน้อย ยังคง
ถ่ายทอดศิลปะการแสดงหนังตะลุง สู่ศิลปินหนังตะลุง
รุ่นหลังอยู่อย่างไม่ขาดสาย

๑.๕ วัตรปฏิบัติ

บรรดาญาติสนิท ศิษยานุศิษย์ และลูกคู่หนัง
ของศิลปินหนังตะลุงเค้าน้อย ต่างให้ภาพลักษณ์ของ
หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล ไว้ตรงกันว่า หนัง
เค้าน้อย เป็นคนน่ารัก น่าศรัทธา มีอารมณ์ดี มี
คุณธรรมจริยธรรมสูงและเป็นคนทันสมัย ทันใจ ทันสมัย
ทันเหตุการณ์

ศิลปินหนังตะลุงผู้นี้มีวัตรปฏิบัติที่น่าชื่นชม
หลายลักษณะ กล่าวคือ

๑.๕.๑ มีศีลจจะและยึดมั่นในกตัญญู กตเวทิตาธรรม

พระครูเมตตา วิหารี และพระมหาสว่าง
กตสโร เจ้าอาวาสวัดนันทาราม ปากพั้ง (วัดใต้ฝั่ง
ตะวันออก) สืบทอดกันมาจากพระครูนนท์ จรรยาวัตร
สมัยเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ทุกๆ ปีที่จัดงานประเพณี
ประจำปี คือ "งานนมัสการหลวงพ่อดุตุ วัดนันทาราม"
๗ วัน ๗ คืน ในช่วงเดือนเมษายน มหรสประเภท
หนังตะลุง ที่ท่านเจาะจงไว้เสมอคือ "หนังทวิศิลป์
บางตะพง" และ "หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล"

คณะกรรมการวัดเคยสอบถามท่านหลายครั้ง
หลายคราวว่า ทำไมจึงเจาะจงเอา "ทวิศิลป์" กับ
"เค้าน้อย" ท่านเจ้าอาวาสทั้งสองรูป ต่างยืนยันตรงกัน
ในเวลาต่างกัน ซึ่งแสดงถึงความต่อเนื่องว่า "หนัง

๑หนังเค้าน้อย ไรจนเมธากุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายวิมล คำศรี
ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ ๐๐๒ หมู่ที่ ๙ ตำบลเกาะเกิด อำเภอ
เชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๒

ทั้งสองโรงนี้" นอกจากจะเป็นศิลปินหนังตะลุงชั้นดี
แล้ว ยังเป็นศิลปินที่มีธรรมะอีกด้วย คือ "มีศีลจจะและ
กตัญญูกตเวทิตาธรรม" อีกด้วย

๑.๕.๒ มีคุณธรรมแห่งความเป็นผู้นำสูงยิ่ง

คุณสมนึก เมืองแก้ว^๑ และคุณประเสริฐ
ชูแก้ว^๒ ลูกคู่หนังเค้าน้อย เป็นคนเป่าปี่และตีกลอง
ตามลำดับ เล่าให้ฟังว่า โรงหนังเค้าน้อยทั้งโรง
อันหมายรวมถึง นายหนังและลูกคู่ทุกคนอยู่กันอย่าง
มีความสุข "เพราะนายโรงเป็นคน "นิกเลง" คือ มีความ
ยุติธรรม ไม่หยาบ ไม่โกง ใจดี เป็นที่ฟังได้" บรรดา
ลูกคู่ จึงอยู่กันได้และอยากไปไหนๆ กับหนังเค้าน้อย
ด้วยความสบายใจ ไร้ความวิตกกังวล

หนังเค้าน้อย และประเสริฐ ชูแก้ว ลูกคู่

จากการสืบสาวราวเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมแห่ง
ความเป็นผู้นำ ของหนังเค้าน้อย เพิ่มเติมจากญาติ
และลูกคู่คนอื่นๆ ได้หลักฐานตรงกันว่า ศิลปิน
หนังตะลุงเค้าน้อยเป็นที่รัก ยกย่องนับถือของบรรดา

๑นายสมนึก เมืองแก้ว และ นายประเสริฐ ชูแก้ว ผู้ให้
สัมภาษณ์ นายวิมล คำศรี ผู้สัมภาษณ์ ณ สำนักศิลปวัฒนธรรม
สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๒

ลูกคู่จริงๆ เพราะเขาไม่เคยพูดหยาบกับลูกคู่ ไม่เคยทิ้งลูกคู่ไปเสพยาเสพติด เขากินอย่างไร ลูกคู่กินอย่างนั้น รายได้เฉลี่ยให้แก่นักแสดงส่วนอย่างยุติธรรม จ่ายสดดเชื้อเบือทอง จ่ายทันทีที่ได้มา แม้จะมีงาน ๒๐-๓๐ คืนต่อเดือน ก็จ่ายให้ลูกคู่เป็นรายคืน ไม่เคยคิดจะจ่ายให้เป็นเงินเดือน (ซึ่งนายโรงจะมีรายได้มากกว่าจ่ายรายคืน) ทุกครั้งที่มีการแสดงนายหนังจะได้ค่าราคาโรงเต็มจำนวนหรือไม่ หนังเคล้าน้อยจะจ่ายให้ลูกคู่เต็มอัตรา และหากว่าเจ้าภาพแถมพิเศษเกินกว่าค่าราคาโรงที่ตกลงกับค่า หนังเคล้าน้อย ก็นำมาเฉลี่ยเพิ่มเติมให้ลูกคู่โดยถ้วนหน้า...

คุณธรรมแห่งความเป็นผู้นำ เยี่ยงศิลปินหนังตะลุงเคล้าน้อย หาได้ไม่ใช่นักในวงการศิลปิน...

๑.๕.๓ มีวิญญานศิลปินสร้างศิลปะโดยมุ่งที่ผู้ชมเป็นศูนย์กลาง

หนังเคล้าน้อย เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขศิลปินที่สร้างสรรค์ ศิลปะ เพื่อศิลปะและประชาชน เขามุ่งแสดงหนังตะลุงเพื่อให้ประชาชนได้ "สาระ และบันเทิง" และ "ดูหนังตะลุงไม่เป็นภัย มีแต่ได้ประโยชน์" เขากล่าวว่า "การแสดงหนังตะลุงจะต้องให้ประชาชนผู้ชมได้รับอะไร ต่ออะไร ไปหลายอย่าง เราต้องหาทางและรู้จักสอดแทรก"

อาจารย์คล่อง โรจนเมธากุล พี่ชายของหนังเคล้าน้อย เล่าว่า "พี่เคยตามไปแลไ้เคล้านั้นเล่นหนังหลายแห่ง...หมั้นฉลาดดัดแปลงคำพูดของตัวละครให้เข้ากับยุคสมัย และถูกใจคนดู ทั้งๆ ที่เล่นเรื่องเดิมแต่แลแล้ว หนักดี มีสาระ ไม่น่าเบื่อ..."

ผู้ที่เคยชมเคยดูการแสดงของหนังเคล้าน้อย ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า เขาตั้งใจแสดงหนังตะลุงเพื่อเป็นบริการบันเทิงแก่ประชาชนผู้ชมอย่างแท้จริง เขาไม่ "ล่าลาบ" "ไม่อู้เวลา" "ไม่ลากเรื่อง" ฯลฯ แต่เขา เต็มใจแสดง แสดงเต็มที่ คือ เต็มกำลังความสามารถ และเต็มเวลา

การเอาจริงเอาจังลักษณะนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เขาต้องเลิกอาชีพการแสดงหนังตะลุงก่อนวัย

อันควร เพราะปลอดภัยอีกเสบ

มีคนเคยถามว่า ทำไมไม่อู้เวลา ไม่ล่าลาบ เสียบ้าง หนังเคล้าน้อย ตอบว่า "เห็นใจประชาชน เขาตั้งใจมาแลหนัง บางคนต้องเดินลัดดัดทุ้งมาไกล เราต้องให้เขาเต็มที"

๑.๕.๔ เชิดชูค่าคนและอุทิศตนเพื่อสังคม

ศิลปินหนังตะลุงจะเป็นที่ขึ้นชอบของผู้ชม จะต้องมิจัยผสมผสานกันหลายองค์ประกอบ ทั้งที่เป็นบุคลิกภาพส่วนตัว และความสามารถเชิงศิลปะ โดยเฉพาะความสามารถเชิงศิลปะการแสดงหนังตะลุงนั้นเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักเลงหนังตะลุงว่า

หนังตะลุงคณะใดมีเสียงดี กลอนดี เรื่องดี เชิดรูปดี บทเจรจาดี มุขตลกดี ดำเนินเรื่องดี ฯลฯ หนังตะลุงคณะนั้น จะเป็นที่ขึ้นชอบของผู้ชม โดยนัยนี้ "ผู้แตงนิยายหนังตะลุง" จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อคณะหนังตะลุง ผู้แตงนิยายหนังตะลุงจะช่วยให้ศิลปินหนังตะลุงมีชื่อเสียงโด่งดัง

๑อาจารย์คล่อง โรจนเมธากุล ผู้ให้สัมภาษณ์ นายวิมล คำศรี ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ ๐๐๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลกระแจะ อำเภอยะนิง เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๒

หนังสือสั้นๆ โรจนเมธากุล เป็นศิลปินหนึ่ง
ตะลุงคณะหนึ่งในหลายๆ คณะ ที่เชิดชูค่าของผู้แต่ง
นิยายหนึ่งตะลุงอย่างใจแข็ง เขาเล่าให้ฟังอย่างชื่นชม
และเชิดชูค่าของผู้แต่งนิยายหนึ่งตะลุงว่า 'ผมมีชื่อเสียง
เพราะได้เรื่องหนึ่งดีๆ มาจากหลายคน คือ หนังสือ
เสียงทอง พี่สุวิทย์ ชินสีห์ หมอสงวน มีชูสิทธิ์ และ
พี่สนิท ชูมั่น ฯลฯ ...คนเหล่านี้ มีคุณค่ายิ่งต่อวงการ
ศิลปินเรา...'

ในส่วนของการอุทิศตนเพื่อสังคม หนังสือ
เคล้าน้อย โรจนเมธากุล ได้ปฏิบัติตลอดมา ตั้งแต่เริ่ม
เป็นศิลปินหนึ่งตะลุงอาชีพจวบจนปัจจุบัน กล่าวคือ

ในช่วงเวลาที่ประกอบอาชีพศิลปินหนึ่งตะลุง
ได้แสดงหนึ่งตะลุง เพื่อสาธารณกุศล อันเป็นประโยชน์
ต่อชุมชนและสังคมนับครั้งไม่ถ้วน

ปัจจุบันได้ช่วยเหลือชุมชนและสังคมในรูป
ของคณะกรรมการพัฒนาสังคมหลายด้าน ในเขตพื้นที่
อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ เช่น

กรรมการพัฒนาสถานีตำรวจเหนือคลอง,
กรรมการที่ปรึกษาอำเภอเหนือคลอง, กรรมการ
ศาลเจ้าชื้อชุกงเหนือคลอง, กรรมการวัดเหนือคลอง
(วัดพานิชรัตนานุกูล), กรรมการการศึกษาโรงเรียน
เหนือคลองประชานำรุง, กรรมการหมู่บ้านตำบล
ปกาสัย, กรรมการประชาสัมพันธ์ชมรมศิลปะ
ภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ

๒. ตัวอย่างผลงานนิยายหนึ่งตะลุง บทกลอน บางส่วนและมุขตลกของหนังสือเคล้าน้อย โรจนเมธากุล

๒.๑ นิยายหนึ่งตะลุง

นิยายหนึ่งตะลุง ที่หนังสือเคล้าน้อย โรจน
เมธากุล นำมาแสดงส่วนใหญ่เป็นเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ที่
แฝงไว้ด้วยธรรมะ เน้นให้เห็นสิ่งที่จะต้องดำรงไว้ตาม
หลักพระพุทธศาสนาที่ว่า 'ธรรมะย่อมชนะอธรรม'

ศิลปะในการแสดงจะใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน
และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นที่ไปแสดง สอดแทรก
เสริมเข้าไปในอนุภาคของเค้าโครงเรื่องหลัก เค้าโครง

เรื่องหลักจึงเป็นแกน ส่วนเหตุการณ์ปัจจุบันและ
วิถีชีวิตของผู้คนแต่ละท้องถิ่นจะเป็นส่วนเสริมที่
สอดแทรกเข้าไปให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ
สถานภาพของผู้ชม

นิยายหนึ่งตะลุงที่ศิลปินหนึ่งตะลุงเคล้าน้อย
โรจนเมธากุล ใช้แสดงมีหลายเรื่อง เช่น กองทัพธรรม
กรรมของแม่ พระแสงถวัลย์วงศ์ ราชนิสีบตระกูล
เพชรฆาต ๐๐๗ มนุษย์มหัศจรรย์ มนุษย์พันเหลี่ยม
ธรรณียากันแสง แร้งคำสาบาน ฯลฯ แต่เรื่องที่มีผู้ชม
ติดอกติดใจ และมักจะเรียกร้องให้แสดงมากที่สุด คือ
เรื่อง "กรรมของแม่" และ "กองทัพธรรม"

คุณสมเจตน์ คำศรี นักวิชาการประจำ
สำนักงานสรรพากรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้สนใจหนึ่ง
ตะลุงภาคใต้ได้กรุณาถอดความเรื่อง "กรรมของแม่"
จากแถบบันทึกเสียง ส่งมาให้มีสาระสำคัญดังนี้

"กรรมของแม่"

เคล้าน้อย โรจนเมธากุล

เมืองโพธิ์ประดาน องค์พระราชารามเมศวร์และ
พระนางเจ้าเกษยพิน เป็นผู้ครองนครนี้ เหตุการณ์
บ้านเมืองไม่ได้ปกติสุขมานานแล้ว เพราะพระนางเจ้า
เกษยพินประชวรอย่างหนัก เนื่องจากความเสียพระทัย
ที่ราชโอรส ซึ่งมีพระชนม์ได้ ๑ ขวบ สูญหายไป
ในขณะที่พระนางผูกเปลไกวบนพลับพลาในพระราช
อุทยาน อากาของพระนางมากจนถึงกับเสียดิ
ราชารามเมศวร์จนปัญญาที่จะรักษาให้พระนางหายได้
จะหาแพทย์ที่เชี่ยวชาญสักกี่คนมารักษา แพทย์
เหล่านั้นก็จนปัญญา ไม่มียาขนานใดที่จะทำให้พระนาง
หายได้ ในช่วงที่พระนางประชวร ราชารามเมศวร์
ได้สถาปนา "ศรียา" ลูกสาวของขุนพลพันธสิงห์ขึ้นเป็น
มเหสีฝ่ายซ้าย

ขุนพลพันธสิงห์ได้ทูลแนะนำให้ราชารามเมศวร์
หาแพทย์แผนโบราณมารักษาพระนาง ราชารามเมศวร์

จึงทรงมอบหมายให้ขุนพลพันธสิงห์เป็นผู้เสาะหาแพทย์แผนโบราณมารักษาพระนาง จึงเป็นโอกาสของขุนพลพันธสิงห์ซึ่งคิดจะกำจัดพระนาง เพื่อให้ "ศรียา" ลูกสาวได้ตำแหน่งราชินี โดยวางแผนที่จะให้ตาพรามณ์วางยาพิษให้พระนางสิ้นพระชนม์ แต่หนุ่ยและเท่งได้ล่วงรู้ความลับจึงนำความไปแจ้งให้ "จินดาน้อย" ขนิษฐาของพระนางได้รับรู้ จินดาน้อยจึงไม่ยอมให้ตาพรามณ์รักษาพระพี่นาง และด้วยเกรงว่าพระพี่นางจะไม่ปลอดภัย จินดาน้อยจึงตัดสินใจพาพระพี่นางหนีจากราชวังไปอาศัยอยู่กับ "นายแมง" ชายชราผู้ใจดี จนพระนางมีอาการดีขึ้นแต่ก็ยังไม่หายเป็นปกติ

ณ ตำบลชนบท ครอบครัวของ "ยายขำ" เป็นครอบครัวที่ยากจน สิบกว่าปีที่แล้ว ยายขำพบเด็กชายลายนำมาอายุประมาณ ๑ ขวบ ด้วยความเมตตา ยายขำเลี้ยงดูจนเขาโตเป็นหนุ่ม และตั้งชื่อให้ว่า "สายชล" ครอบครัวของยายขำยังมี "สีแก้ว" ลูกชายและ "ยอดทอง" เพื่อนบ้านที่มาขออาศัย ยายขำได้ล้มป่วยและเสียชีวิต สายชลพร้อมยอดทองและสีแก้วจึงออกจากบ้านเพเนจรเพื่อหางานทำ จนไปพบกับ "เสือครวญ" พุดคุยกันถูกอัธยาศัยเสือครวญจึงชักชวนคนทั้งสามไปอยู่วัด เพื่อให้ฤาษีสอนวิชาให้ เมื่อ

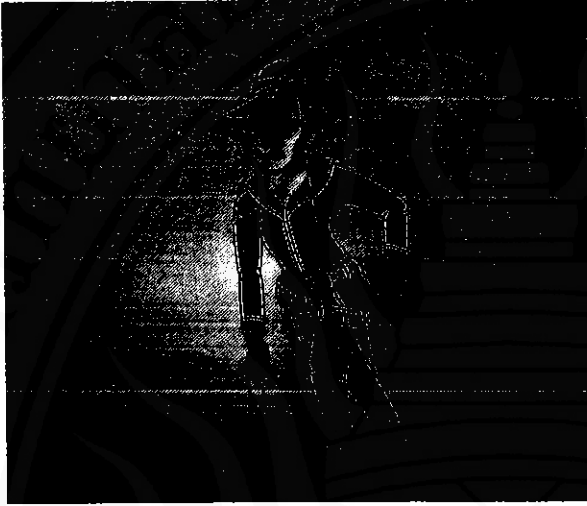
เที่ยวชานูแล้วจะได้ชวนกันไปปล้น

"แสงสุทิน" หลานชายของขุนพลพันธสิงห์ ได้ถูกส่งตัวมาศึกษาอยู่ที่เมืองไพศาลี ภายใต้การอุปการะของราชาไพศาลี แต่กลับไม่สนใจที่จะศึกษาเล่าเรียน ชอบชักชวน "พูน" เพื่อนคู่หู เทียวเตร่ พาลเกร และบังอาจพูดจาล่วงเกิน "เจ้าฟ้าหญิงละอองแก้ว" ราชธิดาของกษัตริย์ไพศาลีและพระนางพิมทอง แห่งเมืองไพศาลี เมื่อถูกเจ้าฟ้าหญิงตำว่า จึงผูกใจเจ็บ คอยหาทางแก้แค้นอยู่ตลอดเวลา

สายชล ยอดทอง และสีแก้ว ฤาษีติดตามเสือครวญ ด้วยความห่วงใย เนื่องจากเสือครวญไม่ได้กลับวัดเป็นเวลาหลายเดือน ไปพบเสือครวญถูกเศรษฐีเพชร นำเจ้าหน้าที่ตำรวจไล่ยิง เนื่องจากเสือครวญเคยไปปล้นบ้านและฆ่าเมียเขาตาย เสือครวญถูกยิงบาดเจ็บวิ่งมาสิ้นใจต่อหน้าสายชล เศรษฐีเพชรต้องการตัดศีรษะของเสือครวญไปเสียบประจานไว้ที่ทางสามแพร่ง แต่สายชลไม่ยอมจึงเกิดต่อสู้กัน สายชลยิงเศรษฐีเพชรเสียชีวิต แล้วชักชวนยอดทอง สีแก้ว หนีรอดจากการไล่ของตำรวจ นำศพเสือครวญไปฝังไว้ แล้วเดินทางไปเมืองโกธินบุรี เพื่อขโมยพระแสงของราชาเมืองนั้นมาเป็นอาวุธคู่กาย พระแสงเล่มนี้เสือครวญได้เดินทางไปขโมยเพื่อมาให้สายชล แต่ถูกไล่ยิงเสียก่อน สายชลแอบเข้าไปขโมยพระแสงในห้อง "เจ้าฟ้าหญิงวิมลน้อย" พระธิดาของราชาเมืองโกธินบุรี ลอบกอดจูบเจ้าฟ้าหญิงขณะกำลังหลับ เมื่อกลับถึงวัดจึงถูกฤาษีตำว่ากล่าว ทำให้สายชลสำนึกผิด รู้สึกเสียใจในการกระทำของตนเองเป็นอันมาก

ขุนพลพันธสิงห์ได้รับคำสั่งจากราชารามเมศวรให้เดินทางสืบหาพระนางเจ้าเกศยุพินและจินดาน้อย เพื่อนำตัวกลับราชวัง แต่ขุนพลพันธสิงห์กลับคิดตามฆ่าคนทั้งสอง เมื่อไปพบที่บ้านนายแมง ได้จับพระนางเจ้าเกศยุพินส่งให้ยักษ์โลกธาตุ จับจินดาน้อยซึ่งกำลังมีครรภ์ลอยแพไปกลางมหาสมุทร แล้วชักชวนตาพรามณ์ไปจับนายแมงเพื่อนำไปฆ่าปิดปาก พอดี

สายชล ยอดทอง และสี่แก้ว ซึ่งเดินทางไปชุดศพ
เสื้อครวญเพื่อนำไปบำเพ็ญกุศล มาพบเหตุการณ์เข้า
จึงขอร้องไม่ให้ผ่านนายแมง แต่ขุนพลพันธสิงห์ไม่ยอม
กลับยิงนายแมงเสียชีวิตต่อหน้าสายชล จึงเกิดต่อสู้กัน
พันธสิงห์พ่ายแพ้ สายชลบังคับให้สารภาพความจริง

แล้วสักคำสารภาพไว้ที่แผ่นหลังของพันธสิงห์
แล้วปล่อยตัวไป ส่วนดาพรหมณ์ ถูกสี่แก้วเตะเสียชีวิต
ทั้งสามคนพากันไปชุดศพเสื้อครวญ แต่ไม่พบศพ
กลับพบดวงแก้ว ต่างดีใจ คิดว่าเสื้อครวญให้ของ
วิเศษระหว่างเดินทางกลับไปพบแสงสุทินและพูน ซึ่ง
เดินทางสืบหาดวงแก้ว สายชลยินดีคืนดวงแก้วให้
แต่ขอให้แสงสุทินเล่าถึงความเป็นมาให้ทราบ แสงสุทิน
จึงเล่าว่า เขาและพูนเป็นผู้ขโมยดวงแก้วมาจากเมือง
ไพศาลีมาฝังไว้ เมื่อราชาแห่งไพศาลีเดือดร้อน
เนื่องจากเกิดกลางบ้านลงเมือง ประชาชนล้มตาย
จึงอาสาติดตาม โดยขอเจ้าฟ้าหญิงละของแก้วเป็น
รางวัล แต่เมื่อชุดกลับพบศพไม่พบดวงแก้ว เมื่อ
สายชลทราบว่าแสงสุทินกระทำชั่ว จึงไม่ยอมคืนแก้วให้
เกิดแย่งชิงกัน แสงสุทินและพูนพ่ายแพ้ ถูกสายชลจับ
สักคำสารภาพไว้ที่แผ่นหลังแล้วปล่อยตัวไป

เมื่อแสงสุทินและพูนกลับถึงเมืองไพศาลี ได้
เปิดทูลต่อราชาไพณูสินธุ์ ว่า สายชลเป็นผู้ขโมยดวงแก้ว
ราชาไพณูสินธุ์จึงมีหมายเรียกตัวให้สายชลเข้ารับการ

ไต่สวน เมื่อความจริงปรากฏ แสงสุทินและพูนถูกจำคุก
ส่วนสายชลได้รับความชื่นชมจากราชา ราชนี และ
เจ้าฟ้าหญิงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเจ้าฟ้าหญิง
ละของแก้ว ถึงกับหลงรักสายชลเลยทีเดียว เมื่อสายชล
กลับถึงวัด ฤาษีจึงเล่าความจริงให้รู้ว่า สายชลเป็น
โอรสของราชารามเมศวร์และพระนางเจ้าเกษยูพิน แต่
ถูกขโมยจากพลับพลาลอยน้ำมาตั้งแต่อายุ ๑ ขวบ
ทำให้พระนางเจ้าเกษยูพินเสียพระทัยถึงกับเสียชีวิต ไม่มี
ยาขนานใดที่จะทำให้หายได้ แต่เมื่อใดได้พบลูก
พระนางจะหายได้โดยไม่ต้องทานยา แต่พระนางกำลัง
จะถูกยักษ์ฆ่า ขอให้สายชลเดินทางไปช่วยโดยเร็ว
ในที่สุดสายชลก็สามารถช่วยชีวิตพระมารดาไว้ได้ เมื่อ
แม่และลูกได้รู้จักกัน พระนางก็หายเป็นปกติ สายชล
อยากจะอุปสมบท ฤาษีจึงให้เดินทางไปทูลเชิญราชา
รามเมศวร์มาร่วมงานอุปสมบทด้วย

จินดาน้อยไม่ได้เสียชีวิตกลางมหาสมุทร ฤาษี
แห่งเกาะแก้วพิสดาร ช่วยชีวิตไว้และให้พักอาศัยอยู่ที่
เกาะแก้วพิสดาร จนคลอดลูกเป็นผู้ชายชื่อ "เรวัตตะ"
เมื่อเรวัตตะอายุได้ ๗ ขวบ จึงสอบถามเรื่องพ่อ
จินดาน้อยทนต่อการอ้อนวอนของลูกไม่ไหว จึงเล่า
ความจริงให้ทราบว่าพ่อของเรวัตตะคือ ราชารามเมศวร์
คืนหนึ่งขณะที่จินดาน้อยเฝ้าพยาบาลพระนางเจ้า
เกษยูพิน ซึ่งประชวร ราชารามเมศวร์ได้เสด็จมาเยี่ยม
เมื่อพระนางเจ้าเกษยูพินหลับ พระองค์ได้ขึ้นใจ
จินดาน้อย แล้วทรงกำชับให้ปิดเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ
นอกจากนั้น จินดาน้อย ได้เล่าถึงสาเหตุที่ต้องมาอยู่
เกาะแก้วพิสดาร เรวัตตะเมื่อรู้ความจริง ก็อยากที่จะ
ไปพบเสด็จพ่อและล้างแค้นขุนพลพันธสิงห์ จินดาน้อย
สุดท้ายจะคัดค้านจึงยอมให้ลูกจากไป เรวัตตะได้พบกับ
หนูน้อยและท่องระหว่างทาง ได้ชักชวนเป็นพรรคพวก
เดินทางไปเมืองโพธิ์ประสาน ได้พบกับขุนพลพันธสิงห์
แต่เขาไม่รู้จึงถูกขุนพลพันธสิงห์ลวงเพื่อนำไปฆ่า แต่
สายชล ยอดทองและสี่แก้ว มาพบเข้าเสียก่อน พี่น้อง
ต่างมารดาจึงได้รู้จักกัน ต่างฝ่ายต่างดีใจมาก ขุนพล
พันธสิงห์ถูกจับมัดพาตัวเข้าเมืองโพธิ์ประสาน
เมื่อพ่อลูกได้พบกันทุกคนมีความสุขมาก ส่วนผู้ที่

กระทำความชั่วคือ ขุนพลพันธสิงห์ และศรียา ถูก
ประหารชีวิต...

(ยุคิการแสดง)

๒.๒ ตัวอย่างบทกลอน

จากการพิจารณาศึกษบทกลอนของหนังสือ
เคล้าน้อย โรจนเมธากุล พบว่า บทปราชญ์หน้าบท
บทเกี่ยวจ้อ และบทตั้งเมือง นอกจากจะเป็นแบบฉบับ
เหมือนอย่างหนังสือคุณะอื่นๆ แล้ว ยังมีลักษณะ
แปลกไปจากบทกลอนของหนังสือคุณะอื่นๆ อีกด้วย
ในที่นี้จึงหยิบยกเอาตัวอย่างบทกลอนทั้ง ๓ อย่าง
มานำเสนอไว้เพื่อการพิจารณาศึกษาคือ

๒.๒.๑ บทปราชญ์หน้าบท บทปราชญ์หน้าบท
โดยทั่วไปใช้เพื่อการไหว้ครู ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไหว้ผู้ที่
เคารพนับถือทั้งหมด และปรารภฝากเนื้อฝากตัวผู้ชม
แต่บทปราชญ์หน้าบทของหนังสือเคล้าน้อยได้เพิ่มเติม
ลักษณะการโฆษณาประชาสัมพันธ์งานที่คณะหนึ่ง
ตะลุงมาแสดงไว้ด้วย ดังตัวอย่างบทปราชญ์หน้าบท
ต่อไปนี้

ปราชญ์หน้าบท

ว่าอ...อ...

ไหว้พระพุทธรูปอีกพระธรรมตลอดคุณพระสงฆ์
ขอแบ่งบุญคุณท่านทั้งสามองค์
ให้เวียนวงรักษารากาย
ตั้งเป็นเครื่องสักการะวาจาจิต
หัดดีทั้งคู้หนึ่งอุทิศนั่งบัณฑกมวย
พร้อมทั้งช่อข้าวตอกตลอดช่อดอกไม้
ละยกมือไหว้ปีติราชอีกพระมาตุโร
น้อมกรไหว้คุณครูหนึ่ง ท่านเป็นผู้ได้สั่งสอน
จะขอวิงวอนให้พิทักษ์ให้พ่อมาบ้องพวกยักษ์
ช่วยเสริมปัญญาให้สว่างทางมโน
แผ้วโลโลกจิตดีอัตถิหนึ่ง
อันมุตโตวิหารให้ปัญญาลูกแหลมคม
ขอให้หนังสือเล่มนี้กระผมสมความหวัง

อัญเชิญบุญคุณพระให้ท่านมาเด่นเป็นลาภ
ขอให้หนังสือคุณะปรากฏจากความร้อใจ...

...อ...ลูกจะตั้งมั่นไม่ขึ้นสามจบบศรียะ

ยอไหว้พระรัตนังนั่นคือแก้วทั้งสาม

เป็นประทีปสี่ช่วงเด่นดวงงาม

สองนิคามรุ่งโรจน์โชตินา

สี่ที่หนึ่งนั่นหรือคือพระพุทธรูป

เราควรพึงยึดท่านผู้สละตัดตัดตนหา

โนเมื่อพระองค์ครูแจ้งประจักษ์ตา

ห้ามโลกามุ่งโลกุตระสุดสบาย

จัดเข้าในมณีดวงที่หนึ่ง

กระผมจึงน้อมหัดถั่งน้อมมัสถวาย

สองสี่เสเสริมสรรพคุณรวย

หญิงและชายท่านท้าวหน้าบูชาคุณ

สี่ที่สองคือ พระธรรมท่านเป็นผู้นำตรัส

ได้หลักัดจากชั่วที่มีวณุน

ใครนับถือธรรมะได้จะได้นุญ

มาค้าจุนกายตนผู้นั้นจะพ้นภัย

จัดเข้าในมณีดวงที่สอง

ส่งสี่สองให้ประขามนุษย์เราได้อาศัย

สี่ที่สามคือพระสงฆ์ท่านผู้ทรงซึ่งวินัย

ฝึกจิตใจตามระเบียบเรียบร้อยดี

ท่านเป็นผู้รู้หลักทางมรรคผล

บำรุงตนเสียให้ปราศจากธาตุสี่

มีท่านนั้นท่านยังสอนให้ชนเราทำความดี

ได้ชี้แนะหมู่ชนให้เดินไปตามหนทาง

ท่านสงบใจกายคลายจากทุกข์

มีความสุขสอแสงได้นำเอาแสงสว่าง

บำบัดทุกข์ที่โง่เขลาซึ่งเบาบาง

บำรุงสร้างสันติสุขเอาไว้กับบุคคล

จะกราบบิตรมารดาพรหมชวาช้าย

พ่อแม่ได้ส่งเสริมเฉลิมผล

เลี้ยงลูกมาจนตลอดหรือได้รอดตน

ช่วยฝึกฝนวิชาหนึ่งผมได้พาตัว

น้อมกรกราบปีติราชหรือมาตุเรศ

ผู้เกิดเกิดคือชนกให้พ่อกับแม่มาปกหัว

ท่านสั่งสอนลูกทุกอย่างทางพาดัว
 สิ่งซึ่งท่านห้ามไว้ไม่ให้ผมกระทำ
 ความรักลูกผูกพันฉันท์หาจิต
 รำพึงคิดแต่จะซุบแม่เฝ้าอุปัถุม์
 น้อมวันโทศิโรโรจนโปรดชักนำ
 จะกล่าวคำอย่าให้ขาดในอรรถกลอน
 กราบพ่อศรีซุขท่านผู้เป็นครูหนึ่ง
 ได้สอนสั่งไว้เด็ดขาดสามารถสอน
 ทั้งครูหนึ่งทั้งยี่สิบเก้าผมหนึ่งเกล้าจะขอพร
 ขอน้อมกรตาพนักทองผมจะต้องบูชา
 ครูพิลาศหน้าทองเจ้าของหนึ่ง
 จะน้อมหัตถ์ตั้งซูลิเวียนกัมเคียรหา
 หนึ่งจะกราบอาจารย์ท่านผู้ประทานวิชา
 ขอวันทาอาจารย์จิบ ผมจะขอค่านับลง
 อาจารย์หมุนวัดเขาแดงที่เรียวแรงหนักหนา
 อาจารย์นำคอนศาลาให้พ้อมาตามประสงค์
 อาจารย์ปลอดวัดหัวป่าลูกยานั่งตกลง
 เจตจำนงจะเชิญวิญญาณให้ท่านผ่านมาป้องกัน
 เทพเทวัญในชั้นช่องห้องพิมารมาศ
 สถิตอาสน์เมืองแมนแดนเวหาใหญ่
 อีกนางหงษ์กรุงพาลีภูมิเจ้าที่ช่วยกันไฉ
 ผมตั้งใจกราบศักดิ์สิทธิ์ทั่วแปดทิศจะขอบูชา
 กราบวิญญาณท่านเจ้ากลอนสุนทรภู่
 ให้พ้อมาอยู่ในจิตที่ผมคิดไขว่หา
 ลูกขออัญเชิญวิญญาณท่านสุนทรหา
 ให้พ้อมาจดลใจในกวี
 นักกวีศรีปราชญ์ผู้ฉลาดเลิศ
 ขอเทินเทิดดวงวิญญาณจากทุกด้านและวิถี
 คุณหญิงพุ่มกลุ่มนักปราชญ์ผู้ฉลาดทางเมธี
 อัญซูลิทุกทุกองค์ให้พ้องจงมาดลใจ
 กราบปริมินทร์ปิ่นปักช่หลักภิกษ
 จะขอเคารพเชื้อพระวงศ์ไม่ได้หลงไหล
 ทั้งองค์เอกราชินิที่ร่วมพระทัย
 ขอบารมีมาคุ้มครองป้องกันกายา
 กราบหัวหน้ารัฐบาลจะขอประสานหัตถ์
 น้อมมนัสเกล้าไว้ในเกล้า

ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดผู้กับผู้กองรองลงมา
 จะขอบูชาทุกทุกท่านตลอดนักการเมือง
 ที่ได้เร่งรัดพัฒนาประเทศชาติ
 ให้ชาวราษฎร์เราสุขใจอันใหญ่เขื่อง
 กราบศักดิ์สิทธิ์ทั่วแปดทิศพระหลักบ้าน
 หรือทรงเมือง
 ที่ลือเลื่องเดชมาเนิ่นนาน
 ให้อหวนหน้าฝ่ายพิทักษ์สันติราษฎร์
 ความสามารถเก่งกล้าศักดิ์ดาหน้า
 อิกนายกเทศมนตรีต้องอัญซูลิกราบกราน
 ตลอดจนเจ้างานพระคุณท่านผู้รับพา
 คือ นายพ่วง ช่วยคองทอง ได้สนองจัด
 ได้สร้างประวัติเกรียงไกรตามที่ใจปรารถนา
 ได้รับดนตรีรุ่งเพชร ที่ดีเด็ดลือชา
 พร้อมคณะหนึ่งมโนราห์มาประทับ
 พี่น้องลือลือตลอดแดนดอนนครศรีฯ
 น้องหรือพี่มาชมญาติเทอภิมภย์ขวัญ
 ลือตลอดเป็นยอดศิลป์ทั่วทุกถิ่นทุกคืนวัน
 ญาติทั้งนั้นพลอยปลื้มใจไปมากมาย
 ได้มาดูรายการของนายพ่วง
 ไม่เคยหลอกวงพ้อหรือแม่ให้เฒ่าแก่
 ท่านเสียหาย
 พ่วงได้จัดสร้างประวัติไว้กับหญิงชาย
 จนญาติไกลใกล้เชื่อถือลือมานาน
 ประกาศหนึ่งไรร่วมเป็นไปตามประกาศ
 เป็นที่เชื่อถือของหมู่ญาติว่าเขาจัดได้มาตรฐาน
 งานราษฎร์งานรัฐพ่วงจัดการ
 จัดเป็นงานสวนสนุกเราเปลื้องทุกข์กันชั่วครา
 เลิกจากดูดนตรีให้น้องพี่มาดูหนึ่ง
 ให้นเฒ่าพ่วงกันเกิดแม่ขอให้ท่านแถมมาองหา
 เพราะบัดนี้มันสามทุ่มมากกว่ากว่า
 จะริเริ่มพรรณนาไปตามลือลือหนึ่งตะลุง...

(ปลายหน้าบท : เกล้าน้อย โจรนเมธากุล)

อ่านต่อฉบับหน้า